

хитрощі і стратегії. Феліпе VI Іспанський та Жан Люксембурзький чудово виконують цю нелегку місію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Medium aevum; Середні віки. Підручник для історичних спеціальностей ВУЗів, за ред.Л.В.Войтовича. Львів: «Тріада плюс», 2010. 502 с.
2. Войтович Л. В., Целуйко О. П. Правлячі династії Європи. Генеалогічно-хронологічний довідник . Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2008. 464 с.
3. Корона, або спадщина Королівства Руського/ За загальною редакцією Л. Івшиної. Видання перше. К: ТОВ «Українська прес-група», 2017. 696 с.
4. Фавтьє Р. Капетинги и Франция. СПб: Евразия, 2001. 320 с.

Мигалевич М.

Науковий керівник – доц. Валіон О. П.

ІДЕЯ «НАПОЛЕОНІВСЬКОЇ ЛЕГЕНДИ» В КОНТЕКСТІ ПРИХОДУ ДО ВЛАДИ ЛУЇ-НАПОЛЕОНА БОНАПАРТА У ФРАНЦІЇ (40-І РР. ХІХ СТ.)

Сьогодні досить актуальною є тема виборів, цьогорічну кампанію в Україні журналісти називають безпрецедентною. І справді, розклад сил перед другим туром став досить несподіваним, але у цій події досить добре спостерігаються відлуння минулого. Дослідження процесу приходу до влади Наполеона III у Франції є особливо важливим в контексті розуміння настроїв, психології широких мас і політтехнологій, які використовуються нині.

В українській історіографії це питання малодосліджене. Наукова думка досі перебуває під впливом радянської ідеології, яка оцінювала персону Луї-Наполеона надзвичайно негативно [1]. Серед сучасних дослідників слід виділити А. Смірнова, автора праці “Империя Наполеона III” [4]. Джерельною базою статті стали документи і матеріали, серед яких виокремимо видання “Карл-Людвиг-Наполеон Бонапарт (Наполеон III): Его жизнь и сочинения” [2].

На 40-і рр. ХІХ ст. представники династії Бонапартів не мали права перебувати у Франції. У 1832 р. помер Наполеон II і спадкоємцем роду став Шарль Луї Наполеон, син Людовика Бонапарта та Гортензії де Богарне. Він зростав у Швейцарії (тому говорив з німецьким акцентом), отримав блискучу освіту, змалечку мріяв про повернення своїй родині колишньої слави. У 1836 і 1840 рр. Луї-Наполеон здійснив дві невдалі, але сміливі спроби державного перевороту. Був арештований і шість років перебував ув’язненим у фортеці Гам, з якої утік у 1846 р. Звільнившись, проживав у Лондоні і вже не плекав планів про повернення у Францію, але революція 24 лютого 1848 р. все змінила.

Буржуазно-демократичні кола Другої французької республіки, після прийняття конституції 4 листопада 1848 р., були переконані у тому, що Луї Кавеньяк, який став головою виконавчої влади Франції, переможе на президентських виборах. Він підкорив адміністративно-пропагандистський апарат, навіть підстрахувався на випадок, якщо не зможе набрати абсолютну більшість голосів: тоді переможець мав обиратися Національними зборами шляхом таємного голосування, із п’яти кандидатів, котрі мали найбільше голосів.

Кавеньяк вважався фаворитом, але не врахував одного моменту. Вибори здійснювалися прямим голосуванням чоловічого населення старше 21 року. Кількість виборців зросла від 200 тис до 10 млн. Основною електоральною базою була не промислова буржуазія, на яку спирався Кавеньяк, а простий народ. Як широкі маси ставилися до цього кандидата? Міські низи його ненавиділи за придушення повстання Паризької комуни, а сільські – через новий податок “45 сантимів”. Серед селян виникли антиреволюційні, антиреспубліканські настрої, які підігрівало духовенство. Вони вважали, що через революцію мусять утримувати “міських нероб”. Часи монархії сприймалися як добрі часи.

Повною несподіванкою стала перемога Луї-Наполеона Бонапарта, який набрав близько 75% голосів (Кавеньяк – 19%). Луї-Наполеон до 1848 р. не був широко відомою особою. Навіть під час передвиборчої кампанії його не сприймали як серйозного конкурента через відсутність харизми, нечітку дикцію, німецький акцент (він зростав у Швейцарії), а також те, що його передвиборча кампанія значною мірою була профінансована коханкою, британською актрисою Гаррієт Ховард. Опоненти не боялися привселюдно висміювати його, називаючи “індиккою,

що вважає себе орлом” [4]. Однак він мав те, чого не мали інші кандидати – відоме кожному ім'я. До того ж, встиг двічі відзначитися, адже раніше здійснив дві спроби перевороту і навіть був ув'язнений. Також зумів стати кандидатурою, яка висловлювала інтереси всіх верств французького суспільства. Хоча часто ці інтереси були взаємовиключними. Що знайшли у ньому буржуазія і робітники, роялісти і духовенство, армія і селяни?

Причину його перемоги, перш за все, слід шукати у слабкості Липневої монархії, яка, будучи відірваною від можливості використовувати традиційні легітимістичні цінності, не змогла виробити своєї ідеологічної бази, постійно посиляючись на патріотизм, вироблений під час наполеонівських війн. Таким чином, Франція була переповнена альманахами, медалями, картинами, які прославляли Імперію. Апофеозом цього було повернення праху Наполеона I у 1840 р. до Парижу. Луї-Філіпп I не покращив свою репутацію, але посприяв розвитку бонапартизму, здавалося, похованого разом з Наполеоном II. У тому ж році Луї-Наполеон Бонапарт видав політичний памфлет “Наполеонівська ідея”, у якому розглядав імперію як чинник воз'єднання розколотого суспільства, а особу імператора – як месіанську постать, що поведе народ до великої мети. У французів виникло запитання, чому влада, схилиючись перед мошамі Наполеона, не пускала в країну його спадкоємця.

Здійснення двох спроб державного перевороту Луї-Наполеон аргументував тим, що не має іншої можливості впливати на політику, а його позбавили статусу громадянина, тому він змушений поводитися як претендент на престол. За кордоном, у Британії, Луї-Наполеон жив заможно, як повинні проживати члени монархічних родин, мав своїх прихильників. Виник когнітивний дисонанс, адже спадкоємець Бонапартів використовував винятково республіканську риторіку. Після другої спроби захопити владу, яка відбулася у 1840 р. у Булоні, Луї-Наполеон потрапив у в'язницю і суспільство знову задало питання, чому влада, прославляючи Наполеона I, тримає у в'язниці його племінника?

Цікаво, що серед робітників Луї-Наполеон мав значну підтримку, бо під час ув'язнення опублікував твори, за які зміг здобути повагу. Зокрема, наведемо: трактат “Analyse de la question des sucres” (Париж, 1842), де він захищав інтереси французьких виробників цукру з буряку (у той час цукор з тростини, який привозили з колоній, витісняв на ринку французький), а також брошура “Extinction du paupérisme” (1844), яка розійшлася накладом у 500 тис. екземплярів, ставши своєрідним маніфестом бонапартизму. Будучи ув'язненим, Луї-Наполеон серйозно зацікавився питаннями економіки. Його твори були пронизані гострою критикою економічних відносин. Діяч зазначав: “Винагорода за працю залежить від випадку і свавілля. Робочий клас не володіє нічим; його потрібно зробити власником” [1]. З цією метою Луї Наполеон пропонував доволі фантастичний, хоча й підкріплений статистичними таблицями, план організації за рахунок держави численних ферм, на яких були б поселені пролетарі [1].

Республіканці в особі Наполеона III бачили не лише представника Бонапартів, а й публіциста з демократичними і республіканськими поглядами. Коли розпочалася Лютнева революція, партія газети “National” надіслала Луї-Наполеону, який проживав у Лондоні після втечі з в'язниці, запрошення прибути у Францію. З'явившись у Парижі, він одразу видав прокламацію до тимчасового правління, де висловив радість з приводу встановлення республіки, поклявся служити їй вірою і правдою до останньої краплі крові. Однак влада захотіла вислати його за кордон, посиляючись на те, що закон про вигнання Бонапартів із Франції не відмінений. Суспільство відреагувало на це надзвичайно гостро, у столиці відбулись демонстрації на його захист, лунали гасла: “Хай живе імператор”. Тоді Луї-Наполеон зрозумів, скільки у нього прихильників, з якими можна отримати владу. Слід зауважити, що мало хто знав про його погляди, але люди підтримували Луї через протест проти влади.

Перед президентськими виборами Луї-Наполеон знав, що переможе. Але передвиборча кампанія вимагала коштів. Свій спадок він витратив на розкішне життя у Лондоні та невдалі спроби державного перевороту. Спершу його фінансували закохані у нього жінки (актриса Гарріет Ховард та кузина Матильда Бонапарт), які конкурували за його прихильність, сподіваючись на одруження. Однак, коштів, наданих ними, бракувало, тому Луї-Наполеон звернувся до російського посла Якова Толстого з проханням надати у кредит 1 млн франків “на будь-яких” умовах. Росіяни, не бажаючи псувати відносини з Кавеньяком, відмовили. Цей випадок чітко ілюструє ставлення міжнародної спільноти до цього кандидата, якого до останнього не сприймали серйозно [2,4].

Виборчий маніфест Луї-Наполеона, без жодної добре сформульованої обіцянки, намагався викликати надії і співчуття у всіх партій і груп виборців; він обіцяв “після чотирьох років передати своєму наступнику владу – тверду, свободу – недоторкану, прогрес – здійснений на ділі”, говорив про заступництво релігії, сім’ї, власності, про свободу віросповідань та освіти, про економію, про заходи на користь робітників (перш за все, програми громадських робіт, замість скасованих Національних майстерень, і пенсійне забезпечення). У своїх творах Луї-Наполеон апелював до ідеї Імперії, що висловлювала інтереси всього суспільства, яка б змогла об’єднати французів і повернути їм славу. Байдуже, що більшість його думок були утопічними, народу був потрібний образ сильного, ідеального лідера. Його не активність у виборчій кампанії, пов’язана із браком грошей, сприймалася за скромність, громадська думка зуміла перетворити мінус в плюс [2].

Найпалкішими його прихильниками стали ветерани наполеонівської гвардії. Ці люди були живими свідченнями слави Імперії, їх поважали і слухали. Часи наполеонівських війн розглядалися ними як період найвищого розквіту, оскільки тоді вони отримали землю і заробіток, надзвичайно великі, порівняно з тим, що отримували згодом, коли величезна армія стала непотрібною і довелося шукати роботу, на перенасиченому безробітними ринку праці. Наполеон також асоціювався з можливістю кар’єрного зростання, яке б не залежало від майнового чи соціального рівня, коли навіть селянські сини могли дослужитися до високого чину.

Монархісти були впевнені у політичній неспроможності цього кандидата, тому надавали йому підтримку, вбачаючи легкий засіб для досягнення майбутніх інтересів. Тьєр зазначав: “Це придурок, яким ми будемо керувати” [4]. Також до Бонапарта звернувся один із лідерів католицьких теологів Шарль Монталембер, якому було обіцяно встановлення контролю над системою освіти та відновлення суверенітету Папи над Римом, що вилилося у майбутні закон Фаллу та римську експедицію. Це об’єднання роялістів і церковників було особливо цінним у плані впливу на настрої жителів глибинки, які досі знаходилися під великим впливом духовенства.

Сільські виборці через неграмотність та відсутність інформації просто не знали про інших кандидатів, тоді як про його дядька Наполеона I говорили з патріотичним піднесенням і ностальгією за славою та добробутом часів Першої імперії. Сучасники цих подій зауважують, що Луї-Наполеон сприймався не як особистість, а як ідея і своєрідна програма боротьби проти республіки заможних, які обтяжували народ новими податками. Голосуючи за нього, селяни висловлювали протест проти Другої республіки. Вибори супроводжувалися піснями, ходами зі знаменами, лунанням церковних дзвонів та криками “Хай живе імператор!”. Селами поширювалися чутки, що Луї-Наполеон відмінить податок на сіль, заплатить усі податки Франції за весь рік, особистими коштами компенсує половину державного боргу Франції [2]. При тому, що кандидат Луї-Наполеон відчував надзвичайно гостру потребу у грошах, і перш, ніж знайти кредитора, шукав їх у коханок та росіян [4].

Агенти виборчої кампанії Луї-Наполеона, багато з яких були ветеранами наполеонівської армії, що вірили у принца, розвинули агітаційну діяльність у провінції, забезпечивши кандидату підтримку у всій країні серед широких верств населення, зокрема, селян, незадоволених зростанням цін, а також безробітних, дрібних підприємців і власників, які бажали політичної стабілізації та економічного процвітання, навіть інтелектуалів. Зауважимо, що часто агітацію проводили не за винагороду, а на засадах особистої ініціативи, звертаючись до малюнків Наполеона I з маленьким Луї-Наполеоном, складання пісень, розповсюдження чуток. Антибонапартистська інформаційна кампанія не вдалася, бо проводилася здебільшого, у газетах, тоді, коли більшість виборців не вміла читати.

На нашу думку, Луї-Наполеон зумів перемогти на виборах, бо завжди звертався до волі народу, оминаючи салони, де вирішувалася більшість справ. Попередні спроби приходу до влади провалилися через те, що апелювали до всенародного повстання. Він не забруднив себе кров’ю паризьких повстанців, страждав від репресій минулих режимів, мав чітку впевненість у своєму призначенні, що не могло не притягувати прихильників. А найголовніше те, що Луї-Наполеон асоціювався з призабутими часами, які легко можна ідеалізувати. Тому, обираючи його, французи голосували не за кандидата, чи сумнівну програму, а за ідею повернення колишньої величі Франції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. История Франции т. III. Москва: Издательство “Наука”, 1973. 666 с.
2. Карл-Людовик-Наполеон Бонапарт (Наполеон III): его жизнь и сочинения. Составлено по английским, женеvским, брюссельским и французским источникам XIX века. Изд.2-е. М.:Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. 336 с. (Академия фундаментальных исследований: история.)
3. Маркс К. Восемнадцатое брюмера Луи Бонапарта [Електронний ресурс] 1852. URL:http://www.1917.com/Marxism/Marx/18-Brumera/18_Br001.html (дата звернення: 28.05.2019)
4. Смирнов А. Ю. Империя Наполеона III. Москва: Изд-во “Эксмо”, 2003. 288 с.

Миколаїв О.

Науковий керівник – доц. Н. А. Григорук

**ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ГАБСБУРГІВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ**

В сучасній українській історичній науці особливе місце приділяється формуванню української національної самосвідомості. Кінець XVIII–XIX століття в Українській історіографії називають добою “українського національного відродження”.

Це був час геополітичних змін і соціальних перетворень, внаслідок яких зникли держави, які помітно впливали на розвиток подій в Україні: Річ Посполита і Кримське ханство. Українські землі опинилися у складі двох імперій – Російської та Австрійської.

Вказані аспекти значною мірою визначають актуальність і науково-теоретичну значущість дослідження політики Габсбурзької монархії в західноукраїнських землях.

Метою цього дослідження є аналіз впливу політики Габсбургів на формування національної ідеї як чинника українського державотворення.

Австрійська імперія виникла в 1526 р. у результаті об’єднання спадкових австрійських володінь під владою династії Габсбургів. Ця імперія проіснувала до 1918 року і розпалась на ряд незалежних національних держав. Не дивлячись на тривалість свого існування імперія Габсбургів до 1804 р. не мала власної офіційної назви, а тому сучасники називали її не інакше ніж “Володіння Габсбурзького дому”, “Австрійська монархія”, “Монархія Габсбургів” і т.і. У 1804 р. держава була проголошена як “Австрійська імперія”, а через 63 роки перетворена в дуалістичну Австро-Угорську імперію.

Внаслідок першого поділу Речі Посполитої влітку 1772 р. Галичина увійшла до складу монархії Габсбургів. 1774 р. імперія Габсбургів загарбала Буковину (північну частину Молдавського князівства) з містами Чернівці, Серет та Сучава, мотивуючи це тим, що цей край колись належав до Галицького князівства. Північну частину нового краю заселяли українці. Відень офіційно претендував на спадщину середньовічних Галичини й Волині через давні епізоди перебування їх (або частин їхніх теренів) під владою угорських королів.

Упродовж XVI–XVII ст., раніше, ніж Галичина та Буковина, під владу Габсбургів потрапило Закарпаття, яке протягом багатьох століть не жило спільним життям із рештою українських земель, перебуваючи у складі Угорського королівства.

Західноукраїнські землі площею понад 60 000 кв.км. з населенням 2 500 000 осіб, у тому числі 2 000 000, стали належати монархії Габсбургів. Окрім визиску з боку абсолютистської держави, політики онімечення, в Галичині тривав процес колонізації, на Закарпатті – мадяризації, а на Буковині – румунізації українського населення [4, с. 59-60].

Східна Галичина разом із частиною польських земель увійшла до складу “Королівства Галіції та Лодомерії” з центром у Львові. Адміністративно цей край поділявся на 19 округів.

Набуті Австрією землі Польського королівства відразу зазнали впливу просвітницьких реформ Марії-Терезії та Йосифа II: скасування особистої залежності селянства, впровадження загальної системи початкової освіти, урівняння статусу духовенства грецького та римського обрядів, відкриття духовних семінарій, заснування у Львові університету.

Австрійська імперія складалася з різних народів, у середовищі яких жоден не мав абсолютної більшості. Внаслідок цього Австрійський уряд ніколи не намагався стверджувати, що українські землі є корінними імперськими землями. І тільки доводив своє право володіння